

КОМПЕТЕНТНОСТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ У НАВЧАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Костюк С. С. Компетентності міжкультурної комунікації студентів-іноземців у навчанні української мови.

У статті розглянуто проблему формування здатності особистості до ефективної міжкультурної комунікації, види компетентностей міжкультурної комунікації, ознаки успішної взаємодії між представниками різних культур.

Ключові слова: компетентність, міжкультурна комунікація, культура, міжкультурні контакти.

Костюк С. С. Компетентности межкультурной коммуникации студентов-иностранцев при обучении украинскому языку.

В статье рассмотрено проблема формирования способности личности к эффективной межкультурной коммуникации, виды компетентностей межкультурной коммуникации, признаки успешного взаимодействия между представителями разных культур.

Ключевые слова: компетентность, межкультурная коммуникация, культура, межкультурные контакты.

Kostyuk S. S. Foreign students' intercultural communication competencies at learning Ukrainian language.

In the article the problem of forming of individual's ability to effective intercultural communication, types of intercultural communication and attributes of successful interaction between representatives of different cultures are examined

Key words: competency, intercultural communication, culture, intercultural contacts

Трансформація суспільства, зумовлена глобалізаційними процесами, зростаюча мобільність студентства привертає увагу до проблеми співіснування та взаємовпливу культур. Розвиток суспільства залежить насамперед від людей, здатних і готових до взаємодії з представниками різних етносів. Проблеми виховання людини культури, а

саме формування її міжкультурної компетенції розглядали такі вчені як В. Біблер, Л. Губернський, Г. Єлізарова, М. Пахомов, І. Плужник, В. Розін, Н. Янкіна, А. Садохін. «Міжкультурна компетентність стає тією властивістю особистості або співтовариства, яка дозволяє партнерам здійснювати спільну діяльність, створювати загальні культурні цінності, формувати єдиний соціокультурний простір, у якому можуть взаємодіяти представники різних культур і етносів» [5, с. 18]

Аналіз аспектів формування міжкультурної комунікації зроблено у працях науковців різних напрямів: філософів (В. Андрущенко, В. Біблер, В. Бушкова, С. Лрожжина, У. Макбрайт), психологів (О. Асмолов, О. Бороноев, П. Донець, А. Пуртінга, Ю. Сорокін, Є. Тарасов), культурологів (П. Гуревич, Г. Єлізарова, А. Кармін), лінгвістів (С. Верещагін, В. Костомаров, С. Тер-Мінасова). Проблеми підготовки та формування культури міжетнічних відносин іноземних студентів у вишах України вивчали В. Долженко, Г. Назаренко, Є. Степанов, Л. Рибаченко.

Вивченню проблем взаємозв'язку іноземної мови та іншомовної культури на засадах різних педагогічних підходів було присвячено праці М. Байрама, В. Біблера, Д. Зінов'єва, Р. Ладо, С. Ніколаєвої, В. Сафонові, П. Сисоєва, Г. Томахіна. Але одним із основних напрямків міжкультурної освіти є формування культурно-мовної особистості, яка пов'язана з різними типами гуманітарного знання: мовного та культурного.

Ця проблема набуває особливого значення у зв'язку з виходом України на ринок освітніх послуг та зростанням чисельності іноземних студентів, які здобувають освіту в українських вишах. За даними МОН України, сьогодні в навчальних закладах України здобувають освіту громадян зі 133 країн світу. Це представники колишнього СРСР та вихідці з країн Азії, Близького Сходу, Африки. Українським вищим школам, де спільно навчаються представники різних народів із різною національною культурою, різноманітними національними звичаями, психологічним укладом і менталітетом, властивий поліетнічний характер, що пояснює значущість проблем, пов'язаних із подоланням деяких особливостей і складностей, властивих взаємостосункам учасників освітнього процесу. Ці проблеми зумовлені впливом поведінкових стереотипів, властивих сучасному суспільству. На формування культури моральних відносин накладає відбиток національна особливість кожного етносоціуму, своєрідність традицій, звичаїв, стереотипів поведінки, тих рис національного характеру, які склалися протягом усієї історії тої або іншої нації.

Студенти-іноземці потребують спеціальної соціальної, психологічної та педагогічної підтримки для подолання труднощів, що

виникають у процесі навчання, оскільки професійна підготовка в українському виші має суттєві відмінності від освітньої системи рідної країни. Успіхи студентів-іноземців, їхнє професійне зростання залежать не тільки від рівня володіння мовою, але і від знань про країну, у якій вони перебувають, її представників, особливості культури, специфіку комунікативної поведінки, тобто від рівня сформованості міжкультурної компетенції студентів-іноземців.

У полікультурному просторі університетів трапляються культурні та мовні непорозуміння, прояви агресії та нетерпимості між студентами. Кожен учасник міжкультурної взаємодії розуміє, що одного знання мови недостатньо для повноцінного міжкультурного взаєморозуміння, необхідні знання норм та правил поведінки, традицій, звичаїв, цінностей іншої культури [5, с. 1]. Рада Європи в документі про «Загальноєвропейські критерії визначення рівня володіння іноземною мовою» виокремила види компетентностей.

1. Лінгвістична компетентність – володіння знаннями про систему мови. Через мову до людини надходить більша частина інформації, але володіння мовою не має на увазі знання всіх слів.

2. Соціолінгвістична компетентність – уміння формулювати думки за допомогою мовних одиниць та правил, здатність обирати мовленнєві форми, використовувати їх та перетворювати їх відповідно до контексту. Важливим є знання семантичних особливостей слів, ідіоматичних виразів, норм спілкування між представниками різних поколінь, соціальних груп що суттєво впливає на спілкування між представниками різних культур.

3. Соціокультурна компетентність – знання культурних особливостей соціальної та мовленнєвої поведінки носіїв мови. Передбачає знання національно-культурних властивостей країни, мова якої вивчається, особливостей етикету носіїв мови та вміння здійснювати свою мовленнєву поведінку відповідно до цих знань.

4. Соціальна – виявляється у бажанні та вмінні розпочинати комунікацію з іншими людьми, орієнтуватися у ситуації та розробляти модель висловлення відповідно до ситуації.

5. Предметна – здатність орієнтуватися у змісті інформації, знання інформації з теми спілкування, що дозволяє орієнтуватись у спілкуванні певної сфери діяльності.

6. Міжкультурна – здатність до успішного спілкування засобами іноземної мови, сукупність знань, вмінь та навичок які є загальними для всіх комунікантів [5, с. 13].

Одним із найбільш важливих чинників формування компетентностей

міжкультурної комунікації студентів-іноземців є успішна адаптація в освітньому просторі вишу, а також до умов соціокультурної дійсності нашої країни. Адаптація студентів-іноземців зумовлюється низкою чинників соціального, психологічного, фізіологічного характеру. Представники іншої країни мають адаптуватися не тільки до навчання у вузі, але й до життя в чужій країні. Важливим фактором є і бажання студентів прилучитися до традицій української культури.

Г. Гриневич виокремлює такі компетентності міжкультурної комунікації: орієнтуватися в особливостях іншого способу життя, іншої свідомості і системи почуттів; будувати взаєморозуміння в процесі спілкування; бути сприйнятливим до нових ідей та мати об'єктивний погляд на речі; сприймати й розуміти факти іншої культури, порівнювати їх із власним світоглядом і культурним досвідом, знаходити між ними відмінності та схожості; визнавати й приймати такі відмінності; вчитись толерантно ставитись до співрозмовників, приймаючи та поважаючи їх погляди [1, с. 104]. Слушною є думка Т.Олійника про стимулювання зацікавленості студентів у вивченні іншої культури та підтримку бажання накопичувати знання про іншу культуру шляхом вивчення іншомовних національно-культурних особливостей та зразків поведінки [3, с. 32].

В. Гурмаза зазначає, що єдність мови і національної культури реалізується в ряді принципів. Перший принцип реалізується в засвоєнні людиною, що виросла в одній національній культурі, істотних фактів, норм і цінностей іншої національної культури. Необхідно сформулювати в студентів позитивне відношення до отриманої інформації. Другий принцип – формування у студентів позитивної установки до народу носія мови, адже вивчення мов починається задля зближення народів. Третій принцип втілює у собі вимоги цілісності і гомогенності мовного навчального процесу: країнознавча інформація підлягає витягу з природних форм мови і з навчальних текстів і не має привноситися ззовні [2, с. 33].

Отже, для успішної адаптації студентів-іноземців у новому культурному середовищі їм необхідно мати компетентності: лінгвістичну, соціолінгвістичну, соціокультурну та міжкультурну.

Стратегія навчання студентів-іноземців повинна створювати умови, які сприятимуть формуванню толерантних міркувань, поглядів, навичок толерантної поведінки в суспільстві, а також у майбутній професійній діяльності. У процесі навчання української мови студентами-іноземцями відбувається формування міжкультурної мовної особистості, що сприяє кращому адаптуванню до нового колективу, умов життя та відносин зі студентами та викладачами.

Література

1. Гриневич Т. Personality in multicultural society / Т. Гриневич // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2006. – № 2. – С. 102–105.
2. Гурмаза В. В. Роль міжкультурного аспекту у викладанні іноземної мови / В. В. Гурмана // Підвищення рівня науково-дослідної діяльності обдарованої молоді : наук.-практ. семінар : квіт. 2007 р. : тези доп. – Миколаїв : МДАУ, 2007. – С. 32–33.
3. Оліунок Т. І. Rasing cross-cultural awareness through English language teaching / Т. І. Оліунок // Іноземні мови. – 2008. – № 4. – С. 29–32.
4. Садохин А. П. Основы межкультурной коммуникации : [учебник для вузов] / под ред. А. П. Садохина. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 352 с.
5. Сафонова І. О. Діалог культур на аксіологічних засадах – мета, принцип формування між культурної компетентності / І. О. Сафонова // Духовність особистості. – 2013. – Вип. 3. – С. 146–157.
6. Key competencies for a successful life and a well-functioning society (2003) D. S. Rychen and L. H. Salganik (eds.) [Електроний ресурс]. – Режим доступу : www.oecd.org/edu/statistics/deseco]

Стаття надійшла до редакції 21.07.2015 р.